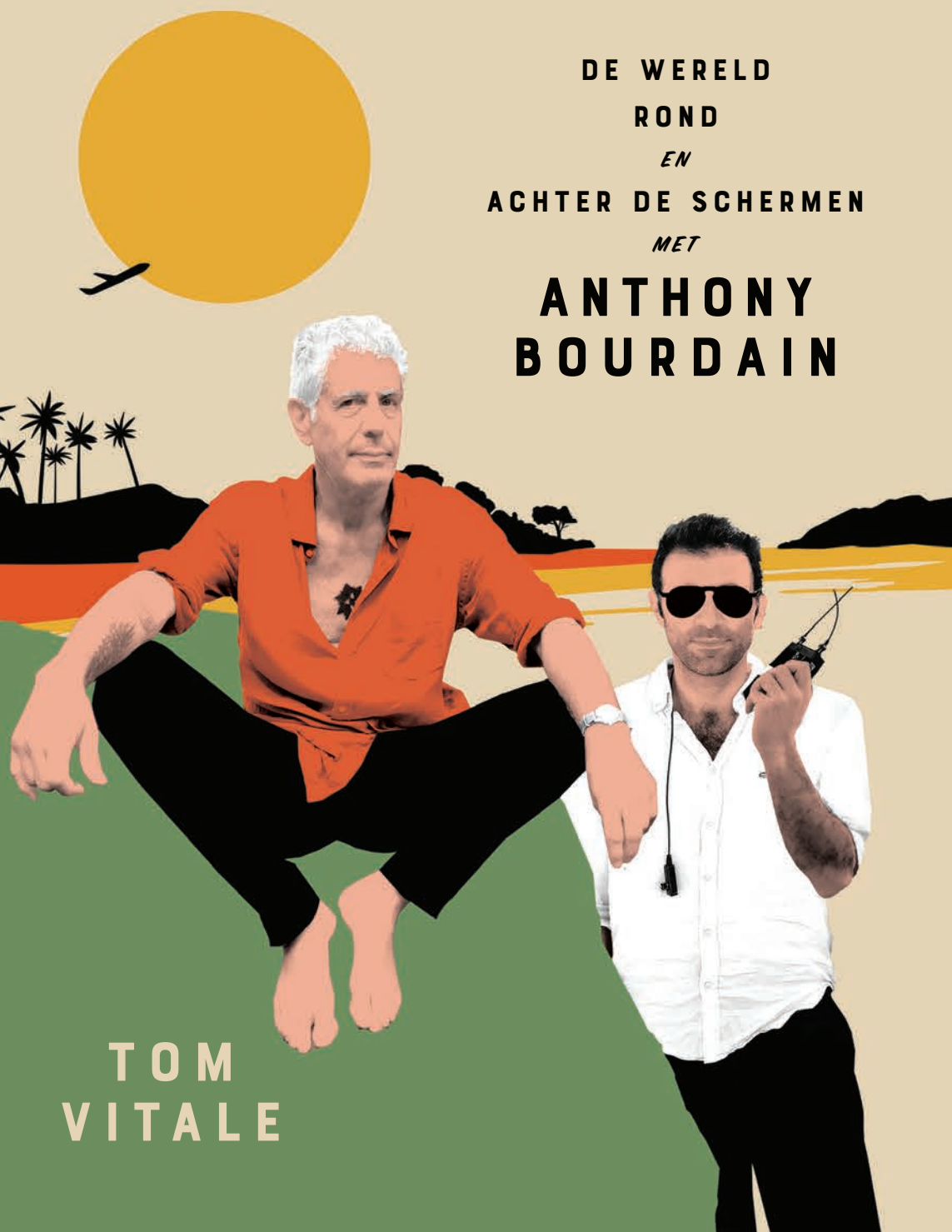

OVER DE KOOK

DE WERELD
ROND
EN
ACHTER DE SCHERMEN
MET

**ANTHONY
BOURDAIN**

**TOM
VITALE**

OVER DE KOOK

DE WERELD ROND
EN ACHTER DE SCHERMEN MET
ANTHONY BOURDAIN

TOM VITALE

KOSM • S

Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

KOSM • S

www.kosmosuitgevers.nl

 kosmos.uitgevers

 kosmosuitgevers

Voor alle zekerheid zijn bepaalde namen gefingeerd, om zowel onschuldigen als schuldigen te beschermen.

Oorspronkelijke titel: *In The Weeds: Around The World And Behind The Scenes With Anthony Bourdain*

© 2021 Tom Vitale

Omslagontwerp: © 2021 Ben Wiseman

Omslag copyright: © 2021 Hachette Book Group, Inc.

© 2021 Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

Vertaling: Jacques Meerman

Omslagontwerp: Femke den Hertog

Vormgeving binnenwerk: Zeno

Kosmos Uitgevers vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

ISBN 978 90 215 9004 2

ISBN e-book 978 90 215 9045 5

NUR 440

Alle rechten voorbehouden / All rights reserved

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, online-publicatie of op welke andere wijze en/of door welk ander medium ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deze uitgave is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Noch de maker, noch de uitgever kan echter aansprakelijk gesteld worden voor eventuele schade als gevolg van eventuele onjuistheden en/of onvolledigheden in deze uitgave.

INHOUD

Opmerkingen van de auteur 9

DEEL EEN

- 1 Nasleep 13
- 2 Klaar voor de roem 24
- 3 Lekker hapje 47
- 4 *Heart of Darkness* 62
- 5 Jullie lijken wel van een sekte 88
- 6 Kill your darlings 103

DEEL TWEE

- 7 Overall loert het gevaar 125
- 8 Glimmertjes 163
- 9 Roem 169
- 10 Jamaica me crazy 180
- 11 Nachtmerries verdrijven 208
- 12 Vragen in Rome 217

DEEL DRIE

- 13 De beheerste Amerikaan 231
- 14 Met mijn eten spelen 245
- 15 Beleefde gesprekken 261
- 16 Karma 269

Nawoord 283

Dankbetuiging 287

Opgedragen aan mijn liefhebbende familie, voor hun
onwankelbare steun en onwrikbare geloof dat ik de moeite
waard ben – ondanks alle bewijzen van het tegendeel.

Tony en ik na de scène. Bahia, Brazilië, 2014. *Todd Liebler*

Een vrolijk moment met de crew van *Parts Unknown*. Seoul, Zuid-Korea, 2014. *Helen Cho*

OPMERKINGEN VAN DE AUTEUR

EINDIGDE MIJN LEVEN TOEN IK MET TONY GING WERKEN, OF BEGON HET toen juist? Mijn hele broodwinning werd zo spannend en spectaculair dat ik er praktisch door werd opgeslokt. Toen was het ineens voorbij en bleef er hooguit een herinnering over.

Het oude cliché dat het leven op een rare manier de bordjes kan verhangen als je dat het minst verwacht, was ineens onaangenaam tastbaar. Elke 14-daagse draaiperiode was altijd een leven vol avonturen geweest, en we hadden zo veel reizen gemaakt dat ik de tel was kwijtgeraakt. Ik was eraan gewend om in een fractie van een seconde verreikende beslissingen te nemen, en toen was ik in één klap werkloos, verdwaald en slecht toegerust voor het normale leven. Ik schreef nog steeds ‘2006’ op cheques. Ik schreef verdomme nog steeds *cheques* uit. Nóg verontrustender was dat ik mijn veilige plekje achter de camera moest opgeven om moeizaam mijn eigen verhaal te vertellen.

Met ‘moeizaam vertellen’ bedoel ik eigenlijk dat ik elk excuus aangreep om niet aan dit boek te hoeven schrijven. Ik liet een covidsnor staan, breidde mijn grote verzameling luciferboekjes uit en reorganiseerde ze. Ik onderzocht de nestgewoonten van een bedreigde vogelsoort die ik niet uit mijn schoorsteen durfde te verjagen. Ik leerde moerbeienjam maken. Het enige wat ik níét deed, was schrijven.

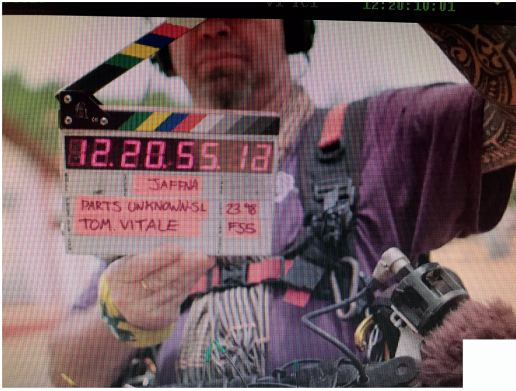
Dat was niet vanwege een gebrek aan verhalen. Ik had in werkelijkheid veel te veel verhalen en besteedde bijna al mijn wakende uren aan een woordeloze herleving ervan. Heel eerlijk gezegd was ik eigenlijk gewoon bang voor de uitdaging, bang dat ik alles verkeerd zou opschrijven. Toen ik uiteindelijk alle feiten op een rijtje

had staan en beseftte dat treuzelen tot niets anders dan een mislukking zou leiden, bleef ik dagen achtereen wakker om de verloren tijd in te halen. Daarbij ontdekte ik tot mijn verrassing dat ik alleen maar iets op papier kreeg als ik erin slaagde de extreme intensiteit en overprikkeling van mijn vroegere werk te reproduceren. Als een losgeslagen detective die met alle geweld een zaak moet oplossen, omringde ik me met reissouvenirs en kamde alle hoeken van mijn huis uit op transcripties, routebeschrijvingen en zelfs recepten. Al die gegevens hielden verband met notities bij opnamen, verslagen, planningen en e-mails. Maar zelfs dat was nog niet zo uitgebreid als mijn enorme archief van ongebruikt filmmateriaal. Een groot deel van mijn reizen met Tony – eigenlijk van mijn hele leven – was vastgelegd. We maakten immers tv-programma's. Dus trok ik de gordijnen dicht en liet mijn leven in eindeloze, obsessieve sessies de revue passeren.

Sommige herinneringen waren zo scherp dat ze wel bewijsstukken leken, maar natuurlijk stond niet alles op film, in e-mails of in teksten. Dit boek is een zo eerlijk mogelijk verslag van mijn ervaringen tijdens mijn reizen met Tony, de hoogte- en dieptepunten, de bizarre gebeurtenissen en de ellendige toestanden waarin we voortdurend verzeild raakten. En ik vertel het verhaal als iemand die de logica daarvan nog moet ontdekken.

NB. DE INCIDENTEN IN DIT boek zijn niet bedoeld als verheerlijking van of instemming met kannibalisme, druggebruik, smokkelarij, marteling, afpersing, omkoping, fraude, poging tot doodslag met een voertuig of stroperij van bedreigde diersoorten.

DEEL EEN

Licht, camera, actie! Jaffna,
Sri Lanka, 2017.

Tony en ik op het strand van
Ipanema. Rio, Brazilië, 2012.
Todd Liebler

Tony's cowboyroom
wordt vervuld. Ghost
Ranch, New Mexico,
2013

Panavision-camera's voor de 'Hak
van de laars'-aflevering. Fasano,
Italië, 2017.

I NASLEEP

OP 8 JUNI 2018 WERD IK OM VIJF UUR 'S OCHTENDS GEWEKT. MIJN VASTE telefoon en mobieltje rinkelden allebei tegelijk. Het was Chris, de eigenaar van het productiebedrijf. Hij zei met trillende stem: 'Tom, het is vreselijk... Tony heeft vannacht zelfmoord gepleegd...'

Toen ik ophing, was het nog steeds niet tot me doorgedrongen. Tony had me net daarvoor een gewone mail gestuurd over een concept dat we aan het afronden waren. Daarbij had hij ook een afspraak met de kapper bevestigd, want een paar dagen later zouden we naar India gaan. De week daarvoor had ik hem nog gezien bij de voice-over. Hij had me toen opgewekt gevraagd om even met hem een sigaretje te roken in het herentoilet. 'Ze kunnen me hoogstens ontslaan,' had hij toen gezegd.

Ik wankelde naar de tv, zette hem aan en zag Tony's glimlachende gezicht naast de onbegrijpelijke tekst: 'CNN's Anthony Bourdain (61) overleden'. Met een bevende hand stak ik een sigaret op en belde producent Josh, die bij Tony op locatie in Frankrijk was. Ik vroeg hem wat er in jezusnaam aan de hand was.

'Tony is weg,' zei Josh door zijn tranen heen. 'Hij heeft zich opgehangen. We komen naar New York terug.'

De kamer om me heen begon te draaien. Tony was enorm. Bovenmenselijk. Dit kon niet waar zijn. En toch was het zo.

'Ik ga mezelf ophangen in de douche.' Tony had het heel vaak gezegd. Het was een van zijn vaste grappen als er iets min of meer onaangenaams gebeurde. Bijvoorbeeld: 'Ik heb zo'n walgelijke hotelkamer dat ik me in de douche ga ophangen. Die tweedehands stang is hopelijk sterk genoeg voor mijn gewicht.' Als hij zoiets zei, moest ik altijd lachen.

TONY WAS VOLSTREKT UNIEK: EEN schoolverlater met een vlijmscherpe tong tegen iedereen, een toevallige beroemdheid, een oprechte stem in een namaakwereld, een wilde jongen die zich nergens ‘ook maar ene reet’ van aantrok. Een zender hoefde maar een focusgroep samen te stellen om Tony de andere kant op te krijgen. Maar wat hij deed, werkte altijd. Hij had zich als kok opgewerkt tot auteur, vervolgens tot tv-persoonlijkheid en uiteindelijk tot een soort wijze staatsman. En al die tijd hield hij de scherpte van een New Yorkse punkrocker. Aan het begin van zijn carrière als stiefkindje bij het Food Network – dat nauwelijks geld had en zich bijna uitsluitend op eten en reizen richtte – was de programmering daar een raar, geopolitiek rommeltje dat voor CNN Emmy Awards won. Tony legde de lat hoger, steeds hoger. Elk seizoen schroefde hij het niveau op en richtte hij zich op minder traditionele en vaak riskanter bestemmingen. Voor medewerkers zoals ik was Tony niet alleen de grote naam op de aftiteling maar ook een vriend, een mentor en nog meer.

Ik wist nog niet eens wie hij was, toen ik in 2002 – net afgestudeerd – een baan kreeg bij zijn eerste tv-programma. Dat was *A Cook's Tour*. Ook hij was toen nog een nieuweling bij de tv. Dankzij het verrassende succes van zijn boek *Keukenconfessies*, waarin hij de restaurantindustrie van binnenuit beschreef, had hij een contract met het Food Network gekregen. Hij was toen nog niet beroemd in de zin van een alom bekende tv-persoonlijkheid. Zijn naam werd dan ook constant verhaspeld: Bondain, Bonclair...

Mijn functie heette officieel *edit room assistant*, de hoogdravende aanduiding voor iemand die aantekeningen maakt bij onbewerkt beeldmateriaal ten behoeve van de editors. Het was een starterfunctie, maar ik vond het fantastisch dat ik zo snel een tv-baan had weten te krijgen. Al vanaf tape één was ik verkocht. Ik herinner me de keer dat ik Tony en de producent ruzie zag maken over een shot waarbij hij een strandtent in St. Martin binnen moest lopen.

‘Naar binnen lopen is totaal afgezaagd, *man*, bedenk 's wat originelers!’ zei hij met het hoge stemmetje van een namaakhippie. Maar zijn humor verdween toen de producent zo dom was om driemaal achtereen diezelfde scène te willen doen. ‘Jezus Christus! Wanneer dringt het eindelijk tot die botte harses van je door?’ riep hij. ‘Film de kinderen daar bij de vissersboten, film de branding,

De eetscene met Ma Thanegi filmen voor de pilot-aflevering van *Parts Unknown*. Yangon, Birma, 2012

Josh, ofwel de 'Magical Giant', doet dienst als handmodel na de scene met Ma Thanegi. Yangon, Birma, 2012. Yangon, Birma, 2012

7 OVERAL LOERT HET GEVAAR

‘WELKOM IN LIBIË!’ RIEP ONZE FIXER REDA TOEN IK MET HET TEAM HET vliegveld uit liep. Na talloze valse starts, doodlopende wegen en jarenlange pogingen waren we er eindelijk. Het was januari 2013. Na wat misschien wel de indrukwekkendste en minst verwachte overwinning van de Arabische Lente was, was Libië voor het eerst in 42 jaar vrij.

‘Gefeliciteerd met de nieuwe serie,’ zei een bekende stem. Het was Damien, onze belangrijkste veiligheidsadviseur. ‘Tot dusver alles rustig aan het westelijk front,’ zei hij terwijl hij zijn hakken tegen elkaar sloeg. Damiens aanwezigheid betekende dat onze verzekeraar *Parts Unknown* aflevering 104 een meer dan normale bedreiging voor ons welzijn vond. De val van Muammar al-Qadhafi, Libië’s megalomane dictator, had tot een machtsvacuüm geleid. De laatste paar maanden waren er allerlei militieën en radicaal islamistische elementen opgekomen. Onthoofdingen en aanslagen op westerlingen hadden de kranten gehaald. Ik was niet dol op risikante omgevingen, maar deze aflevering was belangrijk voor Tony, en dus had ik me er met huid en haar ingestort. Ondanks de snelle ontwikkelingen leek de Libische hoofdstad Tripoli nog erg veel op andere steden: hoge gebouwen, geplaveide straten, verkeersopstoppingen. Voor zover ik het kon beoordelen waren de diverse uitgebrande tanks die langs de weg naar het vliegveld stonden te roesten, het enige bewijs van de gevechten.

Onderweg naar het hotel snoof ik niet de sfeer op en zat ik ook niet van een nieuwe omgeving te genieten, maar probeerde ik twee tegenstrijdige werkelijkheden te verzoenen. Enerzijds natuurlijk de zorgen over onze veiligheid, anderzijds de dingen die Tony wil-

de bereiken. Meestal begonnen we niet met harde en overhaaste vooroordelen aan een aflevering, maar Tony had ditmaal heel duidelijk gemaakt dat hij geen enkele belangstelling had voor beelden van wat er in Libië allemaal verkeerd was. De bestaande veiligheidssituatie was een werkelijkheid die storend kon worden voor het verhaal dat hij wilde vertellen – had willen vertellen – over gewone mensen en vooral kinderen die vochten voor hun vrijheid en wilden winnen. Dat was een ongewoon sentimenteel en optimistisch uitgangspunt.

Bij onze aankomst in het Radisson Hotel werd ons busje eerst staande gehouden bij het hek en op autobommen gecontroleerd. ‘CNN, CNN’, riep onze chauffeur. Het strenge gezicht van de wachtpost klaarde meteen op, en hij gebaarde zonder inspectie dat we door mochten rijden.

‘Het blijkt niet mee te vallen om het concept “onopvallend gedrag” goed te laten doordringen,’ legde Damien uit.

‘Libiërs zijn dol op CNN,’ zei Reda. ‘Bij de val van Tripoli waren zij hier de enigen met camera’s.’ Maar de naam ‘CNN’ versnelde niet de veiligheidscontroles in vliegveldstijl bij de hoofdingang van het hotel. Het kostte meer dan drie kwartier om onze spullen door het röntgenapparaat te krijgen.

‘In Libië loert het gevaar overal,’ zei Damien met zijn beschaafde Britse accent dat zowel charmant, gezaghebbend, ontwapenend en sadistisch als oneerbiedig kon klinken. ‘De situatie blijft onzeker, bla-bla-bla. Sinds de opstand van 2011 heeft iedereen wapens, enzovoort enzovoort. Oké, dat hebben we dus gehad.’

Damien leek met zijn tweed pet en vaag anachronistische spijkerbroek niet erg op een echte veiligheidsadviseur en klonk ook niet zo. Hij had bijna geen haar, en het weinige dat er nog over was – eigenlijk alleen zijn wenkbrauwen – was even licht als zijn huid en dus bijna onzichtbaar. Het enige contrast op zijn gezicht was de groene tint in zijn gele ogen, waarmee hij tijdens elk gesprek de omgeving afspeurde. Hij had jarenlang bij de Britse mariniers in Afghanistan gezeten en deed nu ‘ontspannen’ klussen voor de media, bijvoorbeeld voor ons.

‘De recente ontwikkelingen bij de grenzen waren reden tot nervositeit,’ zei Damien terwijl hij genoot van een slokje thee. ‘Men maakt zich zorgen dat het hiernaartoe overslaat.’

In de weken vóór onze reis hadden we de groeiende spanningen in de regio aandachtig gevolgd. Het Franse leger was nog steeds actief in het aangrenzende Mali, en dat vergrootte de mogelijkheid van aanslagen op westerse belangen. In de week voor onze komst waren vlak over de Algerijnse grens honderden arbeiders in gijzeling genomen toen jihadisten een aardgasinstallatie hadden bestormd. Maar liefst 37 buitenlanders waren omgekomen. Egypte was in de greep van dodelijke rellen, en er waren berichten dat in Zuid-Libië terroristische cellen opereerden. Benghazi, de op een na grootste stad van het land, had een reeks aanslagen op westerse diplomaten meegemaakt. Daarbij hadden met Al-Qaida verbonden extremisten de Amerikaanse ambassadeur vermoord. De internationale pers noemde de situatie in Noord-Afrika inmiddels een ‘heksenketel van extremisme’. De locaties op ons reisschema golden weliswaar als veilig en stabiel, maar sommige regio’s leken af te glijden naar een steeds grotere onveiligheid.

‘Zeer zeker. De toestand is uitgesproken kut,’ zei Bowler. Hij had eveneens bij de Britse mariniers gezeten en was Damiens rechterhand. Zijn kalme en beheerste optreden wekte vertrouwen, en ik was echt op hem gesteld geraakt. Het probleem met hem was alleen dat ik zijn zware Glasgowse accent vaak niet verstond. Als hij snel praatte, was hij helemaal niet te volgen. ‘*Asye neight gang sith,*’ zei hij.

‘Precies’, zei Damien. ‘Daarom zijn Wally en Mick er. Ze zijn twee extra paar ogen.’ Met Damien en Bowler had ik in de loop van de jaren aan een stuk of zes afleveringen gewerkt, maar vier beveiligers waren een nieuw record.

‘Laten we ons maar op alles voorbereiden,’ zei Josh.

‘Heel goed,’ zei Damien.

Terwijl Josh met Damien en Bowler iets logistieks ging doen, trof ik Reda in het restaurant.

‘Wacht effe. Ik moet een pen pakken,’ zei Reda terwijl hij de telefoon neerlegde. Ik zag hem in zijn tas rommelen, grappig genoeg zonder te beseffen dat hij een pen achter zijn oor en diverse andere in zijn haar had zitten. Ik was erg op hem gesteld en had hem de laatste paar maanden bij de voorbereidingen voor de opnamen via Skype goed leren kennen. Hij was grillig, lachte altijd en gloeide van trots op zijn land – een eigenschap die ik bij een fixer erg

waardeer. Zijn bril zat – als hij hem niet kwijt was – eeuwig vol vlekken. De veren waren altijd verbogen omdat erop gestapt of gezeten was, of misschien wel gewoon vanwege de eeuwige chaos en rommel die rond Reda heersten. Maar wat hem aan organisatietalent ontbrak, maakte hij met creativiteit goed. Fixers waren in elk land onze reddingboei. Een heel groot deel van wat de afleveringen de moeite waard maakte, was aan hen met hun contacten, kennis, voorkeuren en vooroordelen te danken.

‘Ik ben heel blij dat jullie ook de goede, positieve sfeer heel goed begrijpen, niet alleen de bombardementen en gevechten,’ zei hij. ‘Het verhaal dat jullie over Libië willen vertellen, betekent heel veel.’

Al sinds het begin van de revolutie stond Tony te trappelen om hierheen te komen, en zo te zien was de kans op een goede aflevering groot. Reda had me geholpen bij de organisatie van een indrukwekkende groep, vooral bestaande uit gewone jongeren die soldaat waren geworden, voor hun vrijheid hadden gevochten en een brutaal, onderdrukkende regime omver hadden geworpen. Maar voordat de logistiek van de opnamen geregeld was, moesten er nog steeds wat kinken uit kabels worden gehaald.

‘Nog nieuws over de barbecue in Misrata?’ vroeg ik.

‘Ik zweer dat nog nooit iemand in Libië tweehonderd dollar voor een geit heeft betaald,’ zei Reda met rollende ogen. ‘Hamid zet ons af met die geit!’

‘Laten we hem maar gewoon betalen,’ zei ik. Reda en Hamid – een van onze belangrijkste helpers – mochten elkaar al niet sinds ze elkaar kenden, en hun relatie was er kennelijk niet beter op geworden. ‘We kunnen deze productie niet laten vastlopen op tweehonderd dollar. Daarvoor hebben we veel te hard gewerkt.’

LIBIË, DRAAIDAG ÉÉN... IK BLEEF staan om van het moment te genieten. Het was een mooie, heldere dag en het rook fris naar de zee. Ik zag de cameraploeg hun uitrusting in het busje laden. Het schema van die ochtend was opzettelijk licht gehouden: eerst wat invulshots, daarna ’s avonds een scène. Dat was de beste manier om iedereen aan elkaar te laten wennen, zodat er een ontspannen sfeer hing als de pleuris uitbrak. Dat gebeurde namelijk onvermijdelijk zodra we met Tony gingen draaien. Ik keek op mijn telefoon en

**'ALS JE ANTHONY BOURDAIN OOIT OP TV HEBT GEZIEN,
GROTE KANS DAT DIT SHOT VAN MIJ WAS.'**

- Tom Vitale

Niemand kende Tony beter dan zijn toegewijde crew, met zijn regisseur en producer van het eerste uur, Tom Vitale op de eerste rang. In de ruim zestien jaar dat zij samen de wereld over reisden was Tony zijn baas, vriend, held en soms kwelgeest.

ANTHONY BOURDAINS VASTE PRODUCER TOM VITALE neemt je in *Over de kook* in ware Bourdain-stijl mee achter de schermen van 's werelds meest iconische foodprogramma's, en de chaos en gekte die bij het draaien in de meest exotische en explosieve landen komt kijken. Vitale laat zien hoe het was om te werken met deze absolute culi-held, die *unedited* een stuk vertwijfelder en onzeker was dan op tv. En die uiteindelijk zelfs voor zijn familie, vrienden en collega's een raadsel bleef.

**KOS
M•S**

NUR 440
Kosmos Uitgevers,
Utrecht/Antwerpen

